יג אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יהוה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לִבְתּוֹ בַּנְּעֻרֵיהָ בֵּית אָבִיהָ׃
ב וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
ג הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ׃ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר
הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וִיהִיוּ עַל־מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת־
ד יהוה בְּמִדְיָן׃ אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל
ה תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא׃ וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֶּה שְׁנֵים־
עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא׃

ו וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי הָאֲלָפִים
מט וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
ז אַנְשֵׁי הַמִّלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ׃ וַנַּקְרֵב
אֶת־קָרְבַּן יהוה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד
טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יהוה׃

ח וַיֹּאמְרוּ
אִם־מְצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה
אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן
הַאַחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה׃ וּלְמָה תְנִאֻון אֶת־
ח לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יהוה׃ כֹּה
עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלְחִי אֹתָם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ׃
ט וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיְנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יהוה׃ וַיִּחַר־אַף
יא יהוה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר׃ אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים
מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
יב לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי׃ בִּלְתִּי כָּלֵב
בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי יהוה׃ וַיִּחַר־
יג אַף יהוה בְּיִשְׂרָאֵל וַיַּנְעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֹּם כָּל־
הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יהוה׃ וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם
תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יהוה אֶל־
טו יִשְׂרָאֵל׃ כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם
טז לְכָל־הָעָם הַזֶּה׃ וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן
נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ׃ וְאֲנַחְנוּ נֶחֱלָץ חֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנֻם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפֵּנוּ בְּעָרֵי
יז הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד הִתְנַחֵל בְּנֵי
יח יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ׃ כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה
כִּי בָּאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְּרָחָה׃
יט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תֵּחָלְצוּ
כא לִפְנֵי יהוה לַמִּלְחָמָה׃ וְעָבַר לָכֶם כָּל־חָלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי
כב יהוה עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו׃ וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יהוה
וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וְהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיהוה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ
כג הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יהוה׃ וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חָטָאתֶם
כד לַיהוה וּדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם׃ בְּנוּ־לָכֶם עָרִים
כה לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצֹנַאכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ׃ וַיֹּאמֶר בְּנֵי־

כו אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם
כז בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם
כח עַל־פִּי יהוה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם׃

כט וַיִּסְעוּ מִקְּהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר׃ וַיִּסְעוּ מֵהַר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ
בְּחַרְדָּה׃ וַיִּסְעוּ מֵחַרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלָת׃

נ וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב
נא עַל־יַרְדֵּן יְרִחוֹ לֵאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
נב כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַّרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן׃ וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־
כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל־מַשְׂכִּיתָם וְאֶת
נג כָּל־צַלְמֵי מַסֵּכֹתָם תְּאַבֵּדוּ וְאֶת כָּל־בָּמֹתָם תַּשְׁמִידוּ׃ וְהוֹרַשְׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ וְיָשַׁבְתֶּם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת
נד אֹתָהּ׃ וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לַרַּב
תַּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא
נה לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לַמַּטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ׃ וְאִם־
לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ
מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִנִים בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל־
נו הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ׃ וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת
לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם׃

ל וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
ג תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ׃ —

ד וְלֹא־תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר
לו לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ׃ וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי
יהוה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ט

שלרש מתם הוהרו
בערבוביתא הוהרו בחבורה הוהרו בבני
ל״עניים שמהן תצא תורה שנאמר °יזל כים
*מדליו שמהן תצא תורה ומפני מה אין מצויין
ת״ח לצאת ת״ח מבניהן אמר רב יוסף שלא
יאמרו תורה ירושה היא להם רב *ששת בריה
דרב אידי אומר כדי שלא יתגברו על הצבור
מר זוטרא אומר מפני שהן *מתגברין על
הצבור רב אשי אומר משום דקרו לאינשי
חמרי רבינא אומר שאין מברכין בתורה
תחלה *דאמר רב יהודה אמר רב מאי
ל״דכתיב °מי האיש החכם ויבן את זאת דבר
זה נשאל לחכמים ולנביאים (ה) ולא פירשהו
עד שפירשו הקב״ה בעצמו דכתיב °ויאמר
ה׳ על עזבם את תורתי וגו׳ היינו לא שמעו
בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה
אמר רב (ג) שאין מברכין בתורה תחלה

ואמר רבי חייא בר אבא
אמר ר׳ יוחנן °כל תלמיד חכם שנמצא
רכב על בגדו חייב מיתה שנאמר °כל
משנאי אהבו מות *אל תקרי משנאי אלא
משניאי

לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו – הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר: "ולא המס את לבב אחיו כלבבו" (שם כ,ח). והרי מפרש בקבלה: "ארור עשה מלאכת יי רמיה, וארור מונע חרבו מדם" (ירמיה מח,י).

טו₄ וְכָל הַנִّלְחָם בְּכָל לִבּוֹ בְּלֹא פַחַד, וְתִהְיֶה כַּוָּנָתוֹ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּלִבָּב – מְכֻסֶּה לוֹ שֶׁלֹּא יִמְצָא נֶזֶק וְלֹא תַּגִּיעוּ רָעָה, וְיִבְנֶה לוֹ בַּיִת נָכוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִזְכֶּה לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם, וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי עֹשֶׂה יַעֲשֶׂה יי לַאדֹנִי בַּיִת נֶאֱמָן, כִּי מִלְחֲמוֹת יי אֲדֹנִי נִלָּחָם, וְרָעָה לֹא תִמָּצֵא בְךָ מִיָּמֶיךָ... וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת יי אֱלֹהֶיךָ" (שמואל א כה,כח-כט).

(יג) וישמח.
(ס״ל ופלפלם נגש ומן) :
(יל) לשמוח . כמו (ישעיה כ״ט) כשו שמח על שמח
(ירמיה ז׳) עולותיכם ספו ונו׳ . לשון מוסמח :
(מז) ונגנה לחקנו מה . הטיב הוא על מטעמו יותר
מבמיסם ונטמיסם . שהקדימו מקמיסם למטם . פשר
לשם משה לא ק נ עשו הטיקר מיקר והשל מטל .
כמו יכם המלה מריס למטכם . ומאר כן נדרשה
לנמלאכם : (ח) ומאמו מחלן הטיס . חדיין מאריס .
כמו (ישעיה מ׳) מהר שלל חש בז (שם ס׳) ומהר
יהשיס : לשני כמי ישראל . כרלשו נישומ נשמוך שנטריס היו . שכן נאמר בנד (דנריס נ״ג) ושקף אוסף
קדקד . ולמ מחסה מהר ומיכנ להם בלמה הדנריס (שם ס׳) ומלו מהכנס כנמה הטיל ונו׳ (שם נ׳) חלנים
חיתכו : לשני מחיכס בני ישראל כל כמי חיל . ופריטו כהיב (יואל ג׳) והחלון הולך לשמיכס . זה רשום
ונו׳ . שקיטה המלס : ויסנ מטנו . כעודמו ד חלל מחיטו : כעדרי המנלנ . שכנגס ה עכשיו :

ט. ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רכב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי

טו₁ וְכָל הַמַּתְחִיל לְחַשֵּׁב וּלְהַרְהֵר בַּמִּלְחָמָה וּמְכַהִּיל עַצְמוֹ – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל יֵרַךְ לְבָבְכֶם, אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם" (שם כ,ג).

טו₂ וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל דְּמֵי יִשְׂרָאֵל תְּלוּיִין בְּצִוּוּרוֹ; וְאִם

ט. ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רכב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי

3. אבות ראשון פנים

2.

ל״ ראשון ל״

ל״ ראשון ל״

ל״ ראשון ל״